

Krant in de klas

De wonderjas
Jeanne Kurvers

In de volksverhalen uit veel culturen komt een personage voor dat het beste te typeren valt als de schelm die met “list en bedrog” door het leven rolt. We kennen uit de Nederlandse en Vlaamse volkscultuur bijvoorbeeld Tijl Uilenspiegel of Reintje de Vos, uit de West-Afrikaanse en Caraïbische cultuur Nansa (de spin Anansi) en uit de Turkse volksverhalen Hodja. Vaak is het slachtoffer in deze schelmenverhalen niet zozeer de arme sloeber, maar de rijke, weldoorvoede en soms ook ook gierige medeburger.

In de volksverhalen van de voormalige nomaden uit Kazachstan in Centraal-Azië bestaat ook zo'n type: *Aldar-Kose*. In *Sprookjes uit Kazachstan* wordt zijn naam als volgt toegelicht: “Aldar betekent in het Kazachs dan ook ‘bedrieger’. Zijn tweede bijnaam ‘Kose’ (spreek uit kossè) betekent ‘kin waar geen haar op groeit’. Want al is Aldar-Kose een volwassen man, zijn baard wil maar niet groeien” (De Roon Hertoge, 2000: 12).¹

Het verhaal dat hier gekozen is voor een bewerking in eenvoudig Nederlands voor beginnende lezers, gaat over Aldar-Kose die een list verzint tegen de barre kou. Want het kan heel koud zijn in Kazachstan. In het verhaal wordt de hoofdpersoon alleen bij de eerste introductie voluit Aldar-Kose genoemd.

Daarna wordt hij korthedshalve steeds aangeduid met ‘Aldar’. Ter voorbereiding zullen de woordvelden rond kou en warmte nog even de revue kunnen passeren: bijvoorbeeld *koud, bitter koud, bontjas, wind, stijf van de kou, blauw van de kou, bibberen, klappertanden, vriezen, doodvriezen*, maar ook bijvoorbeeld *warm, warmte, heet, hitte, snikheet, zweten, puffen*. In de tekst is bij sommige onbekende woorden nog een extra zin toegevoegd die de betekenis als terloops al ter sprake brengt. Als het woord *puffen* valt, volgt bijvoorbeeld nog de zin “Pff, wat heb ik het warm.” Hetzelfde geldt voor het woord *list*, daar staat even later ook nog ‘een plan bedenken’.

De woorden *paard* en *vos* zijn wellicht bekend, maar woorden als *ruiter*, of uitdrukkingen als ‘voor geen goud’ of ‘meer gat dan jas’ misschien niet. Het bier aan het einde van het verhaal is in het oorspronkelijke verhaal geen bier, maar koemis, dat is paardemelk met alcohol.

¹ De wonderjas van Aldar-Kose. In: Els de Roon Hertoge (2000), *Sprookjes uit Kazachstan*. Amsterdam: Koninklijk Instituut voor de Tropen / Den Haag: Novib.

De wonderjas

Ergens in een ver land was het winter.
Het was er koud, heel erg koud.
Daarom had iedereen een jas aan.
Als het kon een jas van bont, een bontjas.
Het beste was het bont van een vos.

Aldar-Kose had zo'n jas niet.
Hij had alleen een oude jas.
Die jas was oud en ook nog kapot.
Er zaten veel gaten in zijn jas.
Zo kwam het dat Aldar het altijd koud had.

Aldar reed op zijn oude paard.
Opeens zag hij een paard in de verte.
Een mooi jong paard met een ruiter.
Aldar zag meteen dat die man rijk was.
Hij had een mooie jas van bont.
"Ik wil die jas wel", dacht Aldar.
"Ik moet een list bedenken."
Dus bedacht Aldar een plan.
Hij maakte zijn jas open.
Hij ging rechtop zitten.
Hij floot een vrolijk liedje.
Hij deed net of hij het niet koud had.

Daar kwam de rijke man op zijn paard.
Die man had wel een mooie bontjas.
Maar toch had hij het koud.
Hij bibberde van de kou.

Aldar begon te puffen.
"Pff, wat heb ik het warm", zei hij.
Hij deed net of het zomer was.
"Heb jij het niet koud?" vroeg de man.
"Jij hebt het koud", zei Aldar, "maar *ik* heb het heet."
"Ik zweet van de hitte."
"Hitte? Met zo'n jas? Dat kan niet!" zei de man.
"Kijk naar je jas. Er zitten gaten in.
Het is meer gat dan jas."

“Dat is juist goed”, zei Aldar.
“Die gaten zijn heel goed tegen de kou.
Door het ene gat komt de kou naar binnen.
En door het andere gat gaat de kou er weer uit.
En zo blijf ik dus warm.”

“Die jas moet ik hebben”, dacht de rijke man.
“Verkoop me je jas”, zei hij tegen Aldar.
“Nee, hoor,” zei Aldar, “voor geen goud.”
Mijn jas verkoop ik niet.
Zonder mijn jas vries ik dood.”
“Je hoeft niet dood te vriezen,” zei de rijke man.
Want jij krijgt dan mijn jas van bont.
Die is ook heel warm.”
Aldar deed net of hij dat niet wilde.
“Ik verkoop mijn mooie jas niet.”
Maar de man hield vol.
“Ik geef je mijn jas en een zak geld”, zei de rijke man.
“Ik hoef geen geld”, zei Aldar.
“Maar ik weet iets anders.
Geef me jouw paard erbij.
Dan wil ik mijn jas wel ruilen.”

De mannen stapten van hun paard.
Aldar kreeg de jas van bont.
En de rijke man kreeg de jas met gaten.
Aldar kreeg het jonge paard.
En de rijke man kreeg het oude, magere paard.

Aldar deed snel de bontjas aan,
sprong op het paard en reed weg.
Hij had het niet meer koud.
Hij reed van dorp naar dorp.
“Hoe kom je toch aan die warme jas?”
vroegen de mensen aan Aldar.
“O, die”, zei Aldar,
“die heb ik geruild voor mijn jas met gaten.”
Toen vertelde hij het hele verhaal.
De mensen lachten.
En Aldar kreeg een groot glas bier.